

Friskolornas riksförbunds yttrande över betänkandet Kampen om tiden – mer tid till lärande (SOU 2021:30)

Friskolornas riksförbund (förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på förslag i rubricerat betänkande och får anföra följande.

Förbundets övergripande synpunkter

Utredningen har gjort en noggrann genomgång av de olika delar som direktiven innehåller men även gått utanför med förslag i några avslutande delar. Förbundet instämmer i att det är viktigt att elevernas tid i skolan används fullt ut och ställer sig bakom merparten av utredningens förslag till åtgärder för att fler elever ska ges bättre förutsättningar att bli behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Så även de bedömningar som utredningen lämnar. Sammanfattningsvis kan nämnas att förbundet utifrån ett elevperspektiv anser att tidiga och frivilliga insatser är att föredra framför insatser när väl grundskolan formellt har avslutats.

Förbundet vill dock framhålla vikten av att även andra åtgärder kan behövas. För att tiden ska nyttjas effektivt behöver all lektionstid utifrån den garanterade undervisningstiden också användas fullt ut och inte nyttjas för andra ändamål och aktiviteter som inte har koppling till kursplaner och ämnesplaner. Skolinspektionens granskningar visar att det dessvärre inte sker i den utsträckning som det rimligen borde. Förbundet vill därför understryka vikten av att denna fråga närmare ses över. Vilka åtgärder kan vidtas, hur kan man tillse att undanröja hinder och planera för att elevernas dyrbara tid i skolan nyttjas på allra bästa sätt. Alla elever har rätt till en kvalitativ undervisning mot målen för att utvecklas så långt som möjligt.

Förbundets synpunkter på utredningens förslag

Förbundet lämnar synpunkter på de förslag och bedömningar som nedan framgår under respektive kapitel och avsnitt.

Kapitel 5 Anpassning av nyanlända elevers undervisning

Avsnitt 5.5 Målgruppen för stödinsatserna ska inte utvidgas

Utredningens förslag:

Målgruppen för stödinsatserna ska vara densamma som i dag och därmed inte utvidgas. Det föreligger inte heller skäl för att ändra villkoren för stödinsatserna.

Skolverket ges i uppdrag att implementera insatserna prioriterad och anpassad timplan på nytt.

Utredningens bedömning: Efter ytterligare implementering bör Skolverket utvärdera insatsernas effekter. För att underlätta framtida uppföljning bör Skolverket utreda en nationell insamling av statistik om insatsernas användning.

Förbundet tillstyrker utredningens förslag samt delar bedömningen med följande synpunkt.

Det är tydligt att kännedomen om insatserna behöver öka vilket talar för en ny implementering. Förbundet delar därför också bedömningen att användningen bör utvärderas innan det går att ta ställning till behov av ett förändrat regelverk. Samtidigt bör en utvidgad nationell insamling av statistik alltid övervägas i förhållande till den ökade administration och arbetsbelastning som det sammantaget innebär för skolor och huvudmän. Det behöver i sina delar möta ett tydligt behov och syfte knutet till resultat och effekter innan en utökad uppgiftsinsamling införs.

Kapitel 6 Studietid – en ny form av läxhjälp

Avsnitt 6.7.1 En skyldighet för huvudmän att erbjuda studietid för elever i grundskolans årskurs 4–9

Utredningens förslag:

Elever i grundskolans årskurs 4–9 ska erbjudas studietid. Studietiden ska anordnas under eller i direkt anslutning till elevernas skoldag. Tiden för studietid ingår inte i den minsta totala undervisningstiden.

Studietiden ska anordnas på den skolenhet som eleven tillhör och uppgå till minst två timmar per vecka. Lärare ska ansvara och leda studietid.

Det ska införas en definition av studietid i skollagen med innebörden att det är fråga om undervisning inom grundskola som anordnas enligt skollagen och som inte är obligatorisk för elever. Skolenheter får anordna studietid genom fjärrundervisning under gällande förutsättningar i skollagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om studietid.

Förbundet tillstyrker förslagen.

Förbundet ställer sig bakom förslaget i alla sina delar. Studietid i form av frivillig läxhjälp erbjuds idag på många skolor runt om i landet, ofta med den omfattning som också föreslås. Tidiga insatser är viktiga och förslaget möter skolans kompensatoriska uppdrag, men det kan också ge möjlighet till fördjupning för de elever som behöver mer utmaningar och stimulans i skolan.

Förbundet anser dock, som inledningsvis också framhållits, att det är ytterst viktigt att diskussionen vidgas till att omfatta hur den garanterade undervisningstiden i praktiken används i skolorna. Skolinspektionens granskningar visar att tiden inte fullt ut nyttjas för avsett ändamål. Det är bekymmersamt och drabbar alla elever, men ytterst bekymmersamt för de elever som riskerar att inte nå målen för utbildningen och som skulle behöva all tillgänglig tid för kunskapsinhämtning. Skolinspektionens nyligen publicerade rapport "Långvarigt låga kunskapsresultat" pekar på betydelsen av samverkan mellan skolhuvudmannen och skolledningen för att förbättra kunskapsresultaten. Denna rapport understryker vikten av att se över frågan i ett vidare perspektiv i syfte att vidta behövliga åtgärder.

Avsnitt 6.7.2 Studietidens bemanning

Utredningens förslag:

Studietid ska erbjudas under ledning av lärare. Under studietiden kan även annan personal medverka, förutsatt att de har sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas utveckling och lärande främjas.

Förbundet tillstyrker bemanningsförslaget, med vill därtill lämna följande synpunkt.

Att studietiden ska erbjudas under ledning av lärare är viktigt. Förbundet anser dock, mot bakgrund av rådande lärarbrist, att det också är nödvändigt att utrymme finns för annan personal att vara de som i praktiken medverkar, förutsatt att de kan möta och stötta elevernas behov under studietiden. Det är därför positivt att utredningen framhåller att huvudmannen bör få frihet att utifrån lokala behov och förutsättningar närmare avgöra vilken personal utöver lärare som ska kunna medverka under studietiden.

Avsnitt 6.7.3 Studietidens innehåll

Utredningens bedömning:

Det är upp till huvudmannen att organisera och bestämma studietidens innehåll med utgångspunkt i elevernas behov. Skolverket bör uppdatera sitt stödmaterial om läxhjälp till att omfatta studietid.

Förbundet delar utredningens bedömning.

Avsnitt 6.7.5 Bibehållet statsbidrag för grundsärskola, sameskola och specialskola samt frivilliga organisationer

Utredningens bedömning:

Statsbidraget till läxhjälp bör avvecklas för grundskolor.

Statsbidrag enligt förordningen (2014:144) om statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid bör även fortsättningsvis lämnas till huvudmän för grundsärskolan, sameskolan och specialskolan samt till frivilliga organisationer.

Förbundet delar utredningens bedömning.

Bedömningen om avveckling av statsbidrag för läxhjälp för grundskolan blir en naturlig följd av förslaget om ett införande av studietid genomförs. Förbundet anser dock att den statliga finansieringen av det utökade åtagandet genom omfördelning av medlen till de allmänna bidragen till kommunerna behöver tydliggöras i den fortsatt beredningen med beaktande av principen om lika villkor för alla huvudmän. Vi menar att anslag också behöver följas upp på nationell nivå i syfte att säkerställa att statliga medel används för avsett ändamål samt kommer alla skolhuvudmän till del, ytterst med hänsyn till ett elevperspektiv.

Kapitel 7 Lovskola – reglering, tillämpning och hur vidare***Avsnitt 7.8.1 Huvudmannens skyldighet att erbjuda lovskola bör inte utvidgas till elever i andra årskurser i grundskolan eller gymnasieskolans introduktionsprogram*****Utredningens förslag:**

Den lovskola som huvudmannen är skyldig att erbjuda bör inte utvidgas till att omfatta andra årskurser inom grundskolan eller andra skolformer.

Lovskolans verksamhet behöver följas upp och utvärderas innan en eventuell utvidgning övervägs.

Förbundet tillstyrker utredningens förslag i sin helhet.

Avsnitt 7.8.2 Förslag om huvudmannens skyldighet att erbjuda lovskola på lov under läsåret**Utredningens förslag:**

Elever i årskurs 9 som riskerar att inte nå kunskapskraven för betyget E i ett eller flera ämnen och som därmed riskerar att inte bli behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan ska erbjudas lovskola även på loven under läsåret.

Huvudmannens skyldighet utvidgas med ytterligare 25 timmar, vilket innebär att elever i årskurs 9 får rätt till sammanlagt 75 timmar.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Utredningen framhåller att lovskolan är lättare att bemanna under läsåret och att det för eleverna är bättre med tidiga insatser samt att förslaget om mer tid till lärande ger

eleverna bättre förutsättningar att nå kunskapskraven innan läsåret är slut. Förbundet kan instämma i utredningens resonemang och därmed tillstyrka förslaget.

Kapitel 8 Lovskola – motivation i relation till elevers skyldighet att delta

Avsnitt 8.6 Frivillig lovskola och förstärkning av det motivationshöjande arbetet är att föredra framför obligatoriskt deltagande

Utredningens förslag:

Det bör inte införas bestämmelser i skollagen om obligatorisk verksamhet i lovskola eftersom det närvarokrav som finns för deltagande i lovskola i det befintliga regelverket bedöms vara tillräckligt. Huvudmän och skolor ska förstärka sitt motivationsarbete inför och under lovskola.

Utredningens bedömning: Ett stödmaterial om hur skolor kan arbeta med motivationshöjande insatser bör tas fram.

Förbundet tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning.

Utredningen lämnar en redogörelse kring frågan om ett obligatorium kontra frivillighet och förordar nuvarande reglering då fördelarna överväger. Förbundet ställer sig bakom utredningens bedömning och anser att dagens reglering med närvarokrav är tillräckligt.

Avsnitt 8.7.1 En möjlig utformning av obligatorisk lovskola för elever

Utredningens förslag:

För skolpliktiga elever som avslutat årskurs 9 utan att uppnå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan och som enbart saknar godkänt betyg i högst två ämnen för behörighet samt bedöms ha förutsättningar att uppnå behörighet under 50 timmar, ska lovskolan vara obligatorisk. Skyldigheten att delta avser den lovskola som anordnas i juni månad.

Övriga elever i årskurs 9 som avslutat terminen utan att uppnå behörighet samt de elever som inte omfattas av skolplikt kommer även fortsättningsvis omfattas av huvudmannens skyldighet enligt 10 kap. 23 b §.

Förbundet avstyrker förslaget mot bakgrund av att förslaget om frivillig lovskola tillstyrkts i avsnitt 8.6 och avstyrkandet av obligatorisk lovskola ovan.

Avsnitt 8.7.2 Hemkommunen beslutar om förlängd skolplikt genom obligatoriskt deltagande i lovskola

Utredningens förslag:

Hemkommunen ska fatta beslut om förlängd skolplikt genom obligatoriskt deltagande under lovskola.

Huvudmannen ska anmäla till hemkommunen vilka elever som anses aktuella för förlängd skolplikt genom obligatorisk lovskola.

Ett beslut avseende förlängd skolplikt genom deltagande i obligatorisk lovskola får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Förbundet avstyrker förslaget då obligatorisk lovskola ovan har avstyrkts.

Kapitel 9 Förlängd skolplikt för nyanlända elever

Avsnitt 9.11 Förutsättningar saknas för att föreslå en förlängd skolplikt för nyanlända

Utredningens bedömning:

Det bör inte införas några bestämmelser i skollagen som innebär en förlängd skolplikt för nyanlända eftersom en sådan reglering riskerar att strida mot såväl grundlag som diskrimineringslagen och det bakomliggande EU-direktivet.

Förbundet ställer sig bakom utredningens bedömning.

Kapitel 10 Språkstärkande undervisning för elever på sommaren

Avsnitt 10.7 Hur en språkstärkande sommarskola skulle kunna anordnas

Utredningens bedömning:

Det finns behov av en språkstärkande sommarskola för elever som avslutat årskurs 9 i grundskolan och som fått betyget F eller – i ämnet svenska som andra språk (SVA) samt elever på språkinroduktionsprogram (IMSPR). Bemannning och innehåll i en språkstärkande sommarskola bör övervägas närmare när resultatet från Skolverkets översyn av svenskämnen har redovisats.

Förbundet delar utredningens bedömning.

Kapitel 11 Elevernas sammantagna undervisningstid påverkar kunskapsresultaten

Avsnitt 11.6.1 Utredningens bedömning om betygsinrapportering och avsnitt 11.6.2 Utredningens bedömning om läsåret

Utredningens bedömning:

Regelverket om när betyg ska sättas bör ses över i samtliga skolformer. Statens skolverk bör utreda förutsättningarna för ett samlat inrapporteringssystem, där bland annat betyg kan rapporteras. Det bör utredas vidare vilka uppgifter som ska samlas in via ett sådant system.

Utredningens bedömning:

Läsårets längd och struktur bör utredas i samtliga skolformer

Förbundet delar utredningens bedömningar i avsnitten ovan.

Utredningen har sett över några andra olika frågor som kan påverka elevernas samlade undervisningstid och landat i två bedömningar om översyn av regelverket för när betyg ska sättas och inrapporteras samt vidare utredning av läsåret. Förbundet delar bedömningarna mot bakgrund av att det är relevanta frågor som också har bäring på det

som vi inledningsvis framhöll vad gäller vikten av att den garanterade undervisningstiden används fullt ut. Ett samlat system för inrapportering av betyg kan även underlätta administrationsbördan. När det gäller läsårets struktur bör nämnas att det idag finns fristående gymnasieskolor som tillämpar ett treterminerssystem och som kan vara intressant att följa vid fortsatta överväganden.

Kapitel 12 Ikraftträdande

Utredningens förslag:

Ändringarna i skollagen (2010:800) och skolförordningen (2011:185) ska träda i kraft den 1 juli 2022.

Utredningen framhåller att förslagen som tidigast kan träda ikraft enligt ovan. Förbundet anser att det finns anledning att överväga en senare tid, i vart fall för tillämpningen av regelverket, med syftet att ge skolhuvudmän och skolor rimlig tid att förbereda förändringarna men också rimlig tid för Skolverket att ta fram föreslagna stödmaterial.

Kapitel 13 Konsekvenser av förslagen

Förbundet vill här understryka vikten av att utökade krav och åtaganden följs av en finansiering fullt ut för en hållbar situation för alla skolhuvudmän långsiktigt samt även med beaktande av principen om lika villkor. Utredningen lyfter också fram det senare i sin konsekvensbeskrivning vad gäller just enskilda huvudmän. Förbundet har ovan framhållit vikten av att detta tydliggörs även i den fortsatt beredningen, men även att det generellt finns anledning att följa upp att statliga medel som lämnas via de kommunala anslagen också används för avsedda ändamål samt med beaktande av likabehandlingsprincipen.

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton
VD

Mariette Dennholt
Förbundsjurist